

Regelink
Ecologie & Landschap

Ecologische quickscan en vleermuisonderzoek

School Klokkenlaan, 's-Hertogenbosch

In het kader van de Wet natuurbescherming

Colofon

Tekst, foto's en samenstelling	
In opdracht van	Gemeente 's-Hertogenbosch
Naam opdrachtgever	
Rapportnummer	RA19151-02
Status rapport	Definitief
Datum oplevering rapport	15 december 2019
Aantal pagina's	39
Collegiale toets	
Wijze van citeren	Twisk, P., 2019. Ecologische quickscan en vleermuisonderzoek School Klokkenlaan, 's-Hertogenbosch In het kader van de Wet natuurbescherming Rapport RA19151-02, Regelink Ecologie & Landschap, Wageningen.

Regelink
Ecologie & Landschap

Regelink Ecologie & Landschap

Gerrit Zegelaarstraat 1
6709 TA Wageningen
085-7737676
info@regelink.net
www.regelink.net

Lid Netwerk Groene Bureaus

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Doel quickscan	5
1.3 Doel vleermuisonderzoek	6
2. Werkwijze en inspanning	7
2.1 Quickscan	7
2.2 Vleermuisonderzoek	7
3. Omschrijving plangebied	10
3.1 Beschrijving	10
3.2 Aanwezige ecotopen	10
4. Resultaten	12
4.1 NDFF	12
4.2 Beschermde gebieden (Natura 2000 en NNN)	12
4.3 Beschermde soorten algemeen	13
4.4 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn	14
4.5 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn	14
4.6 Beschermingsregime andere soorten	15
4.7 Bescherming van houtopstanden	16
5. Resultaten vleermuisonderzoek	17
6. Ingreep	20
6.1 Planning	20
7. Toetsing en effectbeoordeling	21
7.1 Beschermde gebieden (Natura 2000 en NNN)	21
7.2 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn	21
7.3 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn	21
7.4 Beschermingsregime andere soorten	22
7.5 Bescherming van houtopstanden	22
8. Conclusies	23
8.1 Beschermde gebieden (Natura 2000 en NNB)	23

8.2	Beschermde soorten	23
8.3	Bescherming van houtopstanden	24
8.4	Samenvatting	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
9.	Bronnen	26
9.1	Literatuur	26
9.2	Websites	26
Bijlage 1.	Foto-impressie plangebied	27
Bijlage 2.	Wet- en regelgeving	30
Bijlage 3.	Vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten	37
Bijlage 4.	Vrijstelling per provincie	39

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

De Gemeente 's-Hertogenbosch is van plan om in plangebied School Klokkenlaan, 's-Hertogenbosch het gebouw te slopen om plaats te maken voor nieuwbouw.

Volgens nationale- en internationale regelgeving is het verplicht om voorafgaand aan deze ingreep onderzoek te doen naar de effecten op beschermde gebieden (Natura 2000 en Natuurnetwerk Babant, kortweg NNB) en het eventuele voorkomen van beschermde flora en fauna. Tevens is het volgens nationale regelgeving in sommige gevallen verplicht om melding te doen van het kappen van houtopstanden.

Bescherming van Natura 2000-gebieden, soorten en houtopstanden wordt in Nederland vanaf 1 januari 2017 geregeld via de Wet natuurbescherming. Het beleid rond NNB is vastgelegd in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) en heet hier formeel EHS.

Deze rapportage geeft een eerste inschatting van het effect op beschermde gebieden, geeft aan welke beschermde flora en fauna mogelijk voorkomen in het plangebied en wat de effecten van de ingreep hierop zijn. Wanneer effecten op beschermde gebieden mogelijk aan de orde zijn en of wanneer de aanwezigheid van beschermde flora en fauna niet afdoende kan worden aangetoond of uitgesloten, is er nog aanvullend onderzoek nodig. In bijlage 2 is de Wet Natuurbescherming beknopt weergegeven. Omdat op voorhand aannemelijk was dat het gebouw door vleermuizen gebruikt kan worden is ook onderzoek naar deze diergroep uitgevoerd.

1.2 Doel quickscan

Het doel van de quickscan is het beantwoorden van de volgende vragen:

- Wat is de ligging van het plangebied ten opzichte van beschermde gebieden (Natura 2000 en NNB)?
- Welke beschermde flora en fauna komen potentieel voor in het plangebied?
- Heeft de ingreep mogelijk een effect op beschermde gebieden (Natura 2000 en NNB)?
- Heeft de ingreep mogelijk een effect op de potentieel aanwezige beschermde flora en fauna?
- Heeft de ingreep betrekking op houtopstanden die onder de Wet natuurbescherming beschermd zijn?
- Houdt het uitvoeren van de ingreep mogelijk een overtreding van de verbodsbepalingen van de Wet Natuurbescherming in?
- Is er voor de effecten op beschermde gebieden een nadere toetsing nodig?
- Naar welke soorten en voor deze soorten belangrijke functies is eventueel aanvullend onderzoek nodig?

1.3 Doel vleermuisonderzoek

Het doel van dit onderzoek is het beantwoorden van de volgende vragen:

- Welke soorten vleermuizen komen voor in het plangebied?
- Welke functies heeft het plangebied voor de aanwezige soorten vleermuizen?
- Leidt de ingreep tot overtreding van de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming?

2. Werkwijze en inspanning

2.1 Quickscan

De volgende methoden zijn bij het onderzoek gebruikt:

1. Op 2 mei 2019 werd plangebied school Klokkenlaan, 's-Hertogenbosch, door Peter Twisk bezocht. Daarbij werden de in het plangebied aanwezige ruimtelijke structuren en ecotopen met behulp van de volgende instrumenten geïnventariseerd:
 - verrekijker,
 - zaklamp,
 - fotocamera.

Ook het platte dak en de kruipruimte van het gebouw werden onderzocht.

2. De ligging van het plangebied ten opzichte van nabijgelegen beschermde gebieden (Natura 2000- en NNB) werd opgezocht.
3. Door middel van literatuuronderzoek werd onderzocht welke beschermde flora en fauna in de ruime omgeving van het plangebied recentelijk zijn waargenomen. Hierbij werd gebruik gemaakt van waarnemingen uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF), waarbij gegevens uit de afgelopen vijf jaar werden geselecteerd van soorten die beschermd zijn onder de Wet natuurbescherming. Voor zover verwacht werd dat dit waardevolle aanvullingen zou opleveren werd dit aangevuld met gegevens uit relevante recente verspreidingsatlassen en actuele websites.
4. Aan de hand van het veldbezoek en het literatuuronderzoek werd op grond van *expert judgement* een inschatting gemaakt van de beschermde flora en fauna met bijbehorende functies die in het plangebied (kunnen) voorkomen.
5. In samenspraak met de opdrachtgever werd de ingreep in kaart gebracht en omschreven.
6. Op grond van de beschreven ingreep werd:
 - bepaald of negatieve effecten op beschermde gebieden op voorhand zijn uit te sluiten of dat hiervoor nog een aanvullende toetsing noodzakelijk is;
 - een inschatting gemaakt van de redelijkerwijs te verwachten negatieve effecten op de (potentieel) aanwezige beschermde soorten en functies;
 - bepaald of de bescherming van houtopstanden aan de orde is.

2.2 Vleermuisonderzoek

In het kraamseizoen en paarseizoen van 2020 werd het plangebied geïnventariseerd op vleermuizen. De toegepaste onderzoeksmethoden worden in dit hoofdstuk nader toegelicht. Tijdens alle bezoeken waren de weersomstandigheden geschikt voor het inventariseren van vleermuizen (**Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**).

Tabel 1. Datum (in 2019), tijdstip en weersomstandigheden van de inventarisatie.

Datum	Tijdstip	Onderzochte functies	Naam medewerker(s)	Weersomstandigheden
11 juni	21:45-00:05	Vliegroute, foerageergebied, kraamverblijfplaats, zomerverblijfplaats	P. Twisk & J. Rip	16°C, licht bewolkt, droog, 1 Bft
12 juni	03:45-05:05	Vliegroute, foerageergebied, kraamverblijfplaats, zomerverblijfplaats	P. Twisk & J. Rip	14°C, zwaar bewolkt, soms motregen, 2 Bft
10 juli	21:45-23:55	vliegroute, foerageergebied, kraamverblijfplaats, zomerverblijfplaats	P. Twisk & J. Rip	16°C, zwaar bewolkt, droog, 2 Bft
11 juli	03:30-05:35	Vliegroute, foerageergebied, kraamverblijfplaats, zomerverblijfplaats	P. Twisk & J. Rip	16°C, zwaar bewolkt, droog, 0 Bft
25 augustus	23:30-02:00	Vliegroute, foerageergebied, paarverblijfplaats, middernachtelijk zwermgedrag winterverblijfplaats	P. Twisk	22°C, onbewolkt, droog, 1 Bft
23 september	22:15-01:15	Vliegroute, foerageergebied, paarverblijfplaats	P. Twisk	14°C, zwaar bewolkt, droog, 1 Bft

Tijdens de veldbezoeken werd op grond van geluid en zicht geïnventariseerd. Met behulp van een heterodyne batdetector met opname- en vertragsingsfunctie (type: Pettersson D240x) werd de echolocatie die vleermuizen uitzenden hoorbaar gemaakt voor mensen.

Wanneer de soort op grond van frequentie, klank en ritme niet met zekerheid kon worden bepaald, werd een opname gemaakt met een extern opnameapparaat. Met behulp van het computerprogramma Batsound werden de opnamen nader geanalyseerd. Hierbij werden de criteria zoals beschreven door Arjan Boonman (www.batecho.eu) toegepast. Voor sociale geluiden van vleermuizen werd gebruik gemaakt van Middleton, 2014 en Pfalzer, 2002. Door daarnaast zoveel mogelijk visueel waar te nemen werd de determinatie geverifieerd en werd het gedrag (en daarmee vaak de functie van het gebied) vastgesteld.

Gedurende de periode half mei – half juli werden de bezoeken direct vanaf zonsondergang tot twee uur na zonsondergang of vanaf twee uur voor zonsopkomst tot zonsopkomst uitgevoerd. Gedurende de periode half augustus – eind september werden de bezoeken tussen een uur na zonsondergang en twee uur na middernacht uitgevoerd. In deze periode werd minimaal twee uur geïnventariseerd.

De inventarisaties werden postend en lopend uitgevoerd. Het plangebied werd per bezoek tenminste vijf keer doorkruist, en er werd ook informatie in het omliggende gebied verzameld. Ook op het dak van het gebouw werd bij twee bezoeken onderzoek uitgevoerd.

2.3 Volledigheid inventarisatie

De inventarisatie van vleermuizen is uitgevoerd volgens het Vleermuisprotocol 2017 zoals vastgesteld door Gegevensautoriteit Natuur. De quickscan werd op basis van expert judgement uitgevoerd. Het onderzoek bestaat uit steekproeven in de vorm van momentopnames. Hierdoor is niet uitgesloten dat soorten en functies die niet waargenomen werden op een ander tijdstip wel aanwezig waren. Dit is acceptabel omdat de Wet natuurbescherming een initiatiefnemer vraagt te doen wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden. Met de gekozen methode en inspanning is voldoende invulling gegeven aan artikel 1.11 (zorgplicht) van de Wet natuurbescherming. Wat betreft het onderhavige onderzoek heeft de initiatiefnemer gedaan wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden.

3. Omschrijving plangebied

Het plangebied is gelegen aan de Klokkenlaan in 's-Hertogenbosch, in de provincie Noord-Brabant. In Figuur 1 is de begrenzing van het plangebied met rood aangegeven. Het plangebied wordt aan de zuidoostzijde begrensd door de Hambakendreef, aan de zuidwestzijde door de achterzijde van huizen aan de Eerste Hambaken, aan de noordwestzijde door bejaardentehuis de Kleine Meijerij, en aan de noordoostzijde door de Klokkenlaan. In totaal heeft het plangebied een oppervlakte van ongeveer 10.000 m².

Figuur 1. Ligging van het plangebied, met de begrenzing in rood aangegeven. © Dienst voor het kadaster en de openbare registers, Apeldoorn, 2019.

3.1 Beschrijving

Het plangebied betreft een voormalige school, genaamd Noorderlicht, bestaande uit een gebouw met meerdere vleugels, een gymzaal, enkele binnenterreintjes, en het omringende schoolplein met speeltoestellen voor kleine kinderen. Onder het gebouw is een grote kruipruimte aanwezig. Op het schoolplein zijn perken met struiken, bomen en hagen aanwezig. In een van de binnenterreinen is een moestuin aanwezig. Ten tijde van het onderzoek werd een groot deel van het gebouw anti-kraak bewoond en was het noordelijke deel ervan in gebruik als jongerencentrum.

3.2 Aanwezige ecotopen

Binnen het plangebied zijn de volgende ecotopen aanwezig:

- een gebouw met plat dak, houten betimmering en spouwmuur zonder open stootvoegen;
- intensief beheerde gazons;
- intensief beheerde perken met diverse cultivars;

- dunne bomen, onder andere witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*), zonder holten (diameter borsthoogte < 25 cm);
- hagen, bestaande uit onder andere beuk (*Fagus sylvatica*).

Het platte dak is goed toegankelijk en wordt regelmatig betreden door bewoners.

4. Resultaten

4.1 NDFF

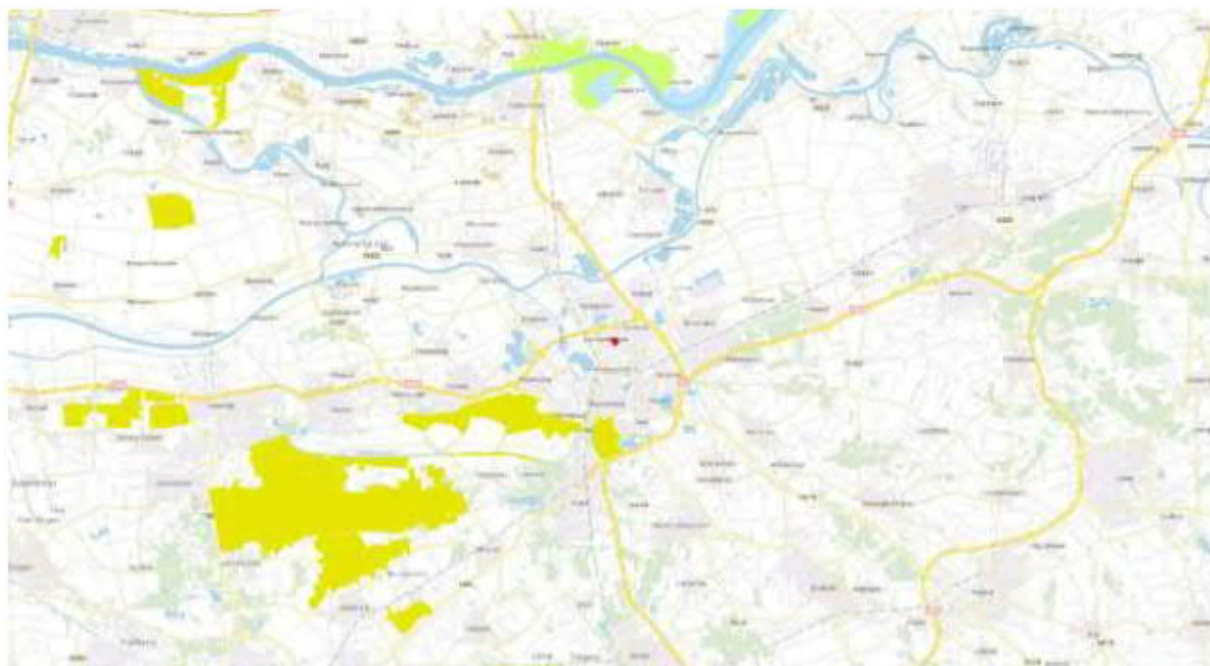
in de uit de NDFF geselecteerde gegevens zijn slechts twee waarnemingen aanwezig. Dit betreft waarnemingen van meerkoet (*Fulica atra*) en waterhoen (*Gallinula chloropus*). Beide soorten zijn grotendeels aan water gebonden en niet in het plangebied te verwachten. Bijgaande tabel laat zien in welke mate het plangebied en de omgeving ervan onderzocht zijn, afgaande op gegevens in de NDFF.

Tabel 2. Soortgroepen en mate waarin het plangebied en de omgeving ervan onderzocht zijn, afgaande op gegevens in de NDFF.

Soortgroep	Onderzocht	Soortgroep	Onderzocht
Macronachtvlinders	Slecht	Wintervogels	Slecht
Micronachtvlinders	Niet	Broedvogels	Redelijk
Landzoogdieren	Slecht	Libellen	Redelijk
Vleermuizen	Redelijk	Vaatplanten	Goed
Amfibieën	Goed	Korstmossen	Niet
Dagvlinders	Goed	Blad- en levermossen	Niet
Vissen	Niet	Reptielen	Niet

4.2 Beschermde gebieden (Natura 2000 en NNN)

Het Natura 2000-gebied dat het dichtste bij het plangebied ligt is 'Vlijmens Ven, Moerputten en Bossche Broek'. Dit gebied ligt op een afstand van 3,3 km van het plangebied. Zie Figuur 2. Het plangebied ligt op een afstand van ongeveer 700 m van het NNB. Zie Figuur 3.

Figuur 2. Ligging van het plangebied (rode stip) ten opzichte van N2000 gebieden, aangegeven met groene (Gelderland) en geelgroene (Brabant) vlakken. Ondergrond © Dienst voor het kadaster en de openbare registers, Apeldoorn, 2019.

Figuur 3. Ligging van het plangebied (rood omlijnd) ten opzichte van het NNB, aangegeven met groene en paarse vlakken. Deze kleuren staan voor verschillende natuurdoeltypen. Ondergrond © Dienst voor het kadaster en de openbare registers, Apeldoorn, 2019.

4.3 Beschermde soorten algemeen

In het plangebied is geen water aanwezig. Aanwezigheid van (essentiële functies voor) de aan water gebonden soorten waterspitsmuis (*Neomys fodiens*), otter (*Lutra lutra*) en bever (*Castor fiber*), amfibieën, vissen, libellen, en ongewervelden als Europese rivierkreeft (*Astacus astacus*), oevertaas (*Palingenia longicauda*) en Bataafse stroommossel (*Unio crassus*) is daarmee redelijkerwijs uit te sluiten. Ook aanwezigheid van waterplanten als kleine vlotvaren (*Salvinia natans*) en drijvende waterweegbree

(*Luronium natans*) is zodoende uitgesloten. Gezien de aanwezigheid van een vrij druk gebruikte weg tussen het plangebied en naburig water en de aanwezigheid van struiken langs dit naburige water is te verwachten dat amfibieën niet in het plangebied overwinteren maar in de directe omgeving van het water. Aanwezigheid van overwinterende amfibieën in het plangebied is zodoende ook redelijkerwijs uit te sluiten.

Voorts zijn in het plangebied geen bossen, moerassen, vochtige of extensief beheerde gras- en rietlanden aanwezig zodat ook de aanwezigheid is uit te sluiten van orchideeën en andere kritische plantensoorten, zoogdieren als noordse woelmuis (*Microtus oeconomus*), eikelmuis (*Eliomys quercinus*), wilde kat (*Felis silvestris*), lynx (*Lynx lynx*), wolf (*Canis lupus*) en ongewervelden als vliegend hert (*Lucanus cervus*), juchtleerkever (*Osmoderma eremita*) en vermiljoenkever (*Cucujus cinnaberinus*). Ook de aanwezigheid van zeezoogdieren als zeehonden en dolfijnen is uitgesloten.

Voorts is aanwezigheid van alle soorten reptielen in het plangebied uitgesloten vanwege de versturende werking van mensen en hun huisdieren, en het ontbreken van ecotopen als schrale, halfopen vegetatie met kleine open zandplekjes.

4.4 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Vogelsoorten met vaste rust- en/of verblijfplaatsen (categorie 1-4) zijn niet binnen het plangebied te verwachten. Het gebouw is niet geschikt als nestplaats voor vogelsoorten die in gebouwen onder bijvoorbeeld dakpannen broeden, zoals huismuis (*Passer domesticus*) en gierzwaluw (*Apus apus*). Ook andere holten of stille ruimten waar bijvoorbeeld uilen kunnen broeden zijn niet aanwezig. De beplanting rondom de school is niet geschikt voor nestplaatsen van bijvoorbeeld sperwer (*Accipiter nisus*) of ransuil (*Asio otus*) omdat de betreffende bomen te jong zijn, met een te kleine kroon om voldoende beschutting te bieden voor deze schuwe vogelsoorten.

Binnen het plangebied kunnen wel zangvogels aanwezig zijn die in hagen en struiken in stedelijk gebied broeden, zoals merel (*Turdus merula*), heggemus (*Prunella modularis*) en winterkoning (*Troglodytes troglodytes*). Omdat het platte dak van het gebouw regelmatig betreden wordt is aanwezigheid van broedende vogels daar niet te verwachten. Tijdens de quickscan werden hier ook geen aanwijzingen gevonden voor aanwezigheid van broedende vogels op het dak.

4.5 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

4.5.1 Planten

Gezien de ecotopen in het plangebied kan de aanwezigheid van alle soorten planten die onder dit beschermingsregime vallen redelijkerwijs worden uitgesloten.

4.5.2 Zoogdieren

Vleermuizen

Het plangebied is geschikt als foerageergebied voor enkele soorten vleermuizen. Op grond van de geringe omvang van het plangebied en de grotendeels verharde bodem is redelijkerwijs uit te sluiten dat het essentieel foerageergebied betreft. Lijnvormige elementen zijn aanwezig, zodat wel vliegroutes van vleermuizen aanwezig kunnen zijn. Het gebouw heeft aan de buitenzijde kieren tussen de muren en plaatmateriaal bij de ramen, zodat mogelijk wel verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen aanwezig zijn. Een winterverblijfplaats van vleermuizen wordt niet verwacht vanwege de geringe hoogte en temperatuurbuffering van het gebouw. In het plangebied kunnen de volgende soorten worden verwacht:

gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) en laatvlieger (*Eptesicus serotinus*).

Ten behoeve van de ingreep is daarom onderzoek naar vleermuizen uitgevoerd. Zie Hoofdstuk 5 in deze rapportage voor de resultaten daarvan.

Overige zoogdieren

Het verspreidingsgebied van hamster (*Cricetus cricetus*) en hazelmuis (*Muscardinus avellanarius*) is beperkt tot Zuid-Limburg. Gelet op de in het plangebied aanwezige ecotopen kan ook de aanwezigheid van overige soorten zoogdieren die onder dit beschermingsregime vallen worden uitgesloten.

4.5.3 Vlinders

Vlinders die onder dit beschermingsregime vallen zijn gebonden aan speciale ecotopen zoals uitgestrekte rietlanden, schrale vegetatie in bergachtige gebieden of specifieke planten als grote pimpernel (*Sanguisorba officinalis*) of klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*). In het plangebied zijn deze ecotopen niet aanwezig, waardoor ook de aanwezigheid van onder dit beschermingsregime vallende vlinders redelijkerwijs kan worden uitgesloten.

4.6 Beschermingsregime andere soorten

4.6.1 Planten

Op grond van de voedselrijke omstandigheden ter plekke, het intensieve onderhoud van perken en gazons, en de gawe muren van het gebouw worden geen beschermde planten verwacht. Ook werden tijdens het veldbezoek geen beschermde planten aangetroffen.

4.6.2 Zoogdieren

Ware muizen

Het verspreidingsgebied van grote bosmuis (*Apodemus flavicollis*) beperkt zich tot de oostgrens van Nederland en ligt derhalve buiten het plangebied. Voor de overige ware muizen geldt dat zij door de Provincie Noord-Brabant voor ruimtelijke ingrepen zijn vrijgesteld van de Wet natuurbescherming.

Spitsmuizen

Het verspreidingsgebied van veldspitsmuis (*Crocidura leucodon*) omvat Twente en Zeeuws-Vlaanderen en ligt derhalve buiten het plangebied. Voor de overige spitsmuizen geldt dat zij door de Provincie Noord-Brabant voor ruimtelijke ingrepen zijn vrijgesteld van de Wet natuurbescherming.

Woelmuizen

De verspreiding van molmuis (*Arvicola scherman*) is beperkt tot Limburg. De overige onder dit beschermingsregime vallende woelmuizen zijn door de Provincie Noord-Brabant voor ruimtelijke ingrepen vrijgesteld van de Wet natuurbescherming.

Eekhoorn

Tijdens het veldbezoek werden geen nesten van de eekhoorn (*Sciurus vulgaris*) of knaagsporen aangetroffen. Het plangebied vertoont dan ook geen essentiële functie voor de eekhoorn.

Haasachtigen, egel en vos

Deze soorten zijn door de Provincie Noord-Brabant voor ruimtelijke ingrepen vrijgesteld van de Wet natuurbescherming.

Marterachtigen

In het gebouw en de omgeving ervan werden geen sporen van steenmarter (*Martes foina*) aangetroffen. Gelet op het vrijwel geheel ontbreken van dekking in de vorm van bijvoorbeeld ruig grasland, de aanwezigheid van een grote hoeveelheid kunstlicht en de versturende werking van mensen en hun huisdieren kan de aanwezigheid van (essentiële functies voor) das (*Meles meles*), boommarter (*Martes martes*), bunzing (*Mustela putorius*), hermelijn (*Mustela erminea*) en wezel (*Mustela nivalis*) redelijkerwijs worden uitgesloten.

4.6.3 Dagvlinders

In het plangebied komen geen vegetaties voor die geschikt zijn als leefgebied voor de meeste, onder dit beschermingsregime vallende dagvlinders. Soorten die wel in stedelijk gebied voorkomen zijn iepenpage (*Satyrrium w-album*) en sleedoornpage (*Thecla betulae*). De iepenpage is voor de voortplanting gebonden aan iepen (*Ulmus spec.*) en in het plangebied zijn geen iepen aanwezig. De sleedoornpage is voor de voortplanting gebonden aan sleedoorn (*Prunus spinosa*), en deze heester is eveneens niet in het plangebied aanwezig. Daarmee ontbreekt essentieel leefgebied voor deze vlinders. De aanwezigheid van onder dit beschermingsregime vallende dagvlinders kan daarom redelijkerwijs worden uitgesloten.

4.7 Bescherming van houtopstanden

De ingreep vindt binnen de bebouwde kom houtopstanden plaats. De ingreep valt daarom niet onder de bescherming van houtopstanden.

5. Resultaten vleermuisonderzoek

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het vleermuisonderzoek beschreven. In Tabel 3 staat een overzicht van de waargenomen aantallen per soort en functies. In hoofdstuk 5.1 en verder worden de (interpretaties van) de waarnemingen beschreven.

Tabel 3 Samenvatting van de waargenomen soorten en functies. De getallen geven het (geschatte) aantal individuen per functie weer.

Soort	Foerageergebied	Vliegroute	zomerverblijfplaats	kraamverblijfplaats	paarverblijfplaats	winterverblijfplaats
gewone dwergvleermuis	2-5	-	3	-	3-4	-
ruige dwergvleermuis	1	-	-	-	-	-
laatvlieger	1	-	-	-	-	-
Rosse vleermuis	1	-	-	-	-	-

Hieronder worden per soort de waargenomen functies beschreven. Kaarten met waarnemingen zijn opgenomen in **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden..** De daarop weergegeven symbolen zijn cumulatief voor de verschillende bezoeken en ronden en geven zodoende geen goed beeld van de aantallen aanwezige dieren.

5.1 Gewone Dwergvleermuis

5.1.1 Foerageergebied

Per ronde werden tussen twee en vijf foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Op grond van het beperkte aantal foeragerende dieren en de in ruime mate aanwezige alternatieve foerageermogelijkheden in de directe omgeving kan gesteld worden dat het plangebied geen essentieel foerageergebied is voor gewone dwergvleermuis.

5.1.2 Vliegroutes

In het plangebied is geen vliegroute waargenomen; aangenomen mag worden dat die niet aanwezig is. De laanbeplanting in de Klokkenlaan wordt wel als vliegroute gebruikt.

5.1.3 Vaste rust- en/of verblijfplaatsen

Zomerverblijfplaats

In de zomermaanden werden drie zomerverblijfplaatsen aangetroffen. In alle gevallen betrof het kieren nabij de dakrand tussen bakstenen en gevelplaten. Zie Figuur 4. Per verblijfplaats werd een invliegend dier waargenomen.

Figuur 4. Locatie van een van de zomerverblijfplaatsen, aangegeven met een rode cirkel. De andere twee zomerverblijfplaatsen bevonden zich op identieke plaatsen. Foto Julia Rip.

Paarverblijfplaats

Tijdens de paarperiode (augustus – september) werden drie tot vier roepende mannetjes gewone dwergvleermuizen waargenomen. Gewone dwergvleermuizen vliegen al roepend rond om vrouwtjes naar hun paarverblijfplaats te lokken. Doordat zij hierbij over een afstand van tientallen meters heen en weer vliegen is het doorgaans lastig om de exacte paarverblijfplaats te lokaliseren. Op basis van de aantallen roepende dieren per ronde is een schatting gemaakt van het aantal aanwezige paarverblijfplaatsen. Gelet op de locaties van een groot deel van de waargenomen roepende dieren is aannemelijk dat de hiervoor genoemde drie zomerverblijfplaatsen tevens als paarverblijfplaats gebruikt worden. Waarnemingen van een roepend dier aan de oostzijde van het gebouw suggereren dat er nog een vierde paarverblijfplaats aanwezig was. De locatie daarvan is niet bekend.

Het is niet bekend hoeveel dieren de paarverblijfplaatsen gebruiken; aannemelijk is dat dit tussen een en vijf dieren ligt. In totaal kan het dus om vier tot twintig gewone dwergvleermuizen gaan.

Overige verblijfplaatsen

Kraam- en winterverblijfplaatsen werden niet aangetroffen in het plangebied. Gelet op de hoogte en de geringe klimaatbuffering van het gebouw werd een winterverblijfplaats ook niet verwacht. Aangenomen mag worden dat er geen andere verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis in het gebouw aanwezig zijn.

Een massa-winterverblijfplaats werd wel aangetroffen in de omgeving van het plangebied: bij een flatgebouw ten noordoosten van het plangebied werden op 26 augustus op verschillende plaatsen zwermende gewone dwergvleermuizen waargenomen.

5.2 Ruige dwergvleermuis

Tijdens de ronden in juli, augustus en september werd er steeds een foeragerende ruige dwergvleermuis waargenomen. Gelet op het geringe aantal mag worden aangenomen dat er voldoende alternatief

foerageergebied in de omgeving aanwezig is en dit geen essentiële functie betreft. Andere functies zijn niet waargenomen; aangenomen mag worden dat deze niet aanwezig zijn.

5.3 Laatvlieger

Op de ochtend van 12 juli werd een foeragerende laatvlieger waargenomen aan de zuidzijde van het plangebied. In de nacht van 26 augustus werd eveneens een foeragerende laatvlieger waargenomen, iets ten zuiden van het plangebied. Ook ten noordoosten werd op twee plaatsen een foeragerende laatvlieger waargenomen. Gelet op het kleine aantal dieren en het ruime aanbod aan alternatief foerageergebied mag worden aangenomen dat het plangebied geen essentieel foerageergebied vormt voor deze soort.

Andere functies voor deze soort werden niet waargenomen; aangenomen mag worden dat deze niet aanwezig zijn.

5.4 Rosse vleermuis

Op de ochtend van 12 juli en in de nacht van 26 augustus werd steeds een foeragerende rosse vleermuis waargenomen. Deze soort foerageert in de regel op tientallen meters hoogte en toont daarbij geen duidelijke binding met het onderliggende landschap. Dat was ook bij deze waarnemingen het geval. Het plangebied heeft dan ook geen essentiële functie als foerageergebied voor rosse vleermuis. Andere functies zijn niet waargenomen; aangenomen mag worden dat deze niet aanwezig zijn in het plangebied.

6. Ingreep

De Gemeente 's-Hertogenbosch is van plan de school het Noorderlicht te slopen en hier nieuwbouw uit te voeren. Ingrepen die daartoe uitgevoerd moeten worden zijn:

- verwijderen van beplanting als bomen en struiken;
- slopen van het huidige schoolgebouw;
- bouwrijp maken van de grond;
- uitvoeren van nieuwbouw;
- aanleggen van bestrating en beplanting rond de nieuwbouw.

6.1 Planning

De sloop van de school staat gepland in het tweede of derde kwartaal van 2020. Overige werkzaamheden zijn nog niet gepland.

7. Effectbeoordeling en toetsing Wnb

7.1 Beschermd gebied (Natura 2000 en NNN)

Het Natura 2000-gebied dat het dichtste bij het plangebied ligt is 'Vlijmens Ven, Moerputten en Bossche Broek'. Dit gebied ligt op een afstand van meer dan 3 km van het plangebied. Door menselijke invloeden in het tussenliggende gebied als gevolg van de aanwezigheid van stedelijk gebied en grote wegen zijn negatieve effecten door geluidsverstoring of visuele verstoring als gevolg van de ingreep op Natura 2000-gebieden uitgesloten. De ingreep draagt niet bij aan verdroging maar mogelijk wel aan stikstofdepositie. Dit is een overtreding van de Wet natuurbescherming, artikel 2.4, lid 1. Voor de ingreep moet daarom een Aeries-berekening worden uitgevoerd.

De ingreep vindt niet plaats binnen het NNB. Gelet op de afstand, ongeveer 700 m, en de inrichting van het tussenliggende gebied met gebouwen en de A59, is een negatieve invloed van de ingreep op het NNB uit te sluiten. Hierdoor is het afwegingskader Ecologische Hoofdstructuur niet van toepassing.

7.2 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Binnen het plangebied zijn geen jaarrond beschermde nesten van vogelsoorten met vaste rust- en/of verblijfplaatsen aanwezig of te verwachten.

Indien het verwijderen van beplanting uitgevoerd wordt tijdens het broedseizoen kan dit leiden tot het vernielen of verlaten van nesten met eieren of jongen of komt de functionaliteit van de nesten in gevaar. Dit zijn overtredingen van artikel 3.1, lid 1 en 2, van de Wet natuurbescherming. Dit is te voorkomen door deze werkzaamheden uit te voeren buiten de periode dat broedende vogels aanwezig zijn.

7.3 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

7.3.1 Zoogdieren

Vleermuizen

Uit de resultaten blijkt dat binnen het plangebied, in het te slopen gebouw, drie zomerverblijfplaatsen en drie of vier paarverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis aanwezig zijn. Uit voorzorg moet er vanuit gegaan worden dat er vier zomer- en paarverblijfplaatsen in het gebouw aanwezig zijn.

In de Klokkenlaan is een laan met bomen aanwezig, welke gebruikt wordt als vliegroute door vleermuizen. Deze laan blijft bij de ingreep ongemoeid. Aantasting van de waargenomen vliegroute tijdens of als gevolg van de ingreep is niet te verwachten. Andere essentiële functies voor vleermuizen zijn niet aanwezig in het plangebied.

Door de sloop verdwijnen de waargenomen zomer- en paarverblijfsplaatsen en kunnen vleermuizen worden verstoord of gedood. Dit zijn overtredingen van artikel 3.5, lid 1, 2 en 4.

Overige zoogdieren

Uit de resultaten blijkt dat de aanwezigheid van soorten uit deze groep redelijkerwijs kan worden uitgesloten. De ingreep leidt voor deze soorten dan ook niet tot een overtreding van de Wet natuurbescherming.

7.3.2 Overige soortgroepen

Uit de resultaten blijkt dat de aanwezigheid van onder dit beschermingsregime vallende beschermde soorten uit de soortgroepen planten, reptielen, amfibieën, vissen, dagvlinders, libellen en overige ongewervelden redelijkerwijs kan worden uitgesloten. Daarmee is ook een negatief effect op deze soorten redelijkerwijs uit te sluiten. De ingreep leidt derhalve niet tot een overtreding van de Wet natuurbescherming voor deze soorten.

7.4 Beschermingsregime andere soorten

7.4.1 Overige soortgroepen

Uit de resultaten blijkt dat de aanwezigheid van onder dit beschermingsregime vallende beschermde soorten uit de soortgroepen planten, zoogdieren, reptielen, vissen, amfibieën, dagvlinders, libellen en overige ongewervelden redelijkerwijs kan worden uitgesloten of dat zij voor ruimtelijke ingrepen zijn vrijgesteld van de Wet natuurbescherming. De ingreep leidt derhalve niet tot een overtreding van de Wet natuurbescherming voor deze soorten.

7.5 Bescherming van houtopstanden

Omdat de ingreep plaatsvindt binnen de bebouwde kom houtopstanden is de artikel 4.2. van de Wet natuurbescherming niet van toepassing.

8. Conclusies

8.1 Beschermde gebieden (Natura 2000 en NNB)

De ingreep heeft geen significant verstorend effect op de soorten waarvoor Natura 2000-gebieden zijn aangewezen. De ingreep leidt mogelijk wel tot een verslechtering van de kwaliteit van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten in Natura 2000-gebieden als gevolg van stikstofdepositie. ***Om na te gaan of dit het geval is moet voor een ingreep een Aerius berekening worden uitgevoerd.***

De ingreep vindt niet plaats binnen het NNB en heeft hier ook geen negatieve invloed op. Hierdoor is het afwegingskader Ecologische Hoofdstructuur niet van toepassing.

8.2 Beschermde soorten

8.2.1 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Aangenomen mag worden dat in het plangebied geen vogelsoorten broeden waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn.

Voor de andere mogelijk aanwezige soorten broedvogels geldt dat de werkzaamheden buiten het broedseizoen uitgevoerd dienen te worden. Voor het broedseizoen stelt de wet geen vaste begin- of einddatum. Normaal gesproken loopt het broedseizoen voor de meeste vogelsoorten van 15 maart tot 15 juli, maar veiligheidshalve is het beter begin februari tot eind augustus aan te houden. Met name het verwijderen van de beplanting moet buiten deze periode worden uitgevoerd; het is niet noodzakelijk hiermee te wachten tot de start van de sloop of tot een ontheffing Wet natuurbescherming voor de ingreep is verleend. Wanneer niet buiten het broedseizoen gewerkt kan worden, moet het plangebied voorafgaande aan de werkzaamheden door een deskundige op het gebied van beschermde soorten onderzocht worden op de aanwezigheid van broedgevallen. Als deze aanwezig zijn dienen de werkzaamheden uitgesteld te worden tot het plangebied niet meer door broedende vogels gebruikt wordt.

Het is niet mogelijk ontheffing te verkrijgen voor het verstoren van broedende vogels.

8.2.2 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

Aangenomen moet worden dat in het gebouw vier zomer- en paarverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis aanwezig zijn. Bij de sloop van het gebouw kunnen gewone dwergvleermuizen worden gedood of verstoord en worden vaste verblijfplaatsen van deze soort weggenomen. De ingreep kan daarom leiden tot overtredingen van de Wet natuurbescherming artikel 3.5, lid 1, 2 en 4. Met de volgende maatregelen, ontleend aan het Kennisdocument Gewone Dwergvleermuis, zijn deze overtredingen te voorkomen:

- ruim van te voren dienen in de omgeving van het plangebied vervangende verblijfplaatsen gerealiseerd te worden. Zie Figuur 5. Dit betreft een uitwendig toe te passen kast en geldt als tijdelijke maatregel. De kasten moeten tegen gevels van gebouwen opgehangen worden, op tenminste drie meter hoogte. Tussen de muur en

Figuur 5. Fledermausflachkasten van Hasselfeldt.

de kast moet tochtstrip aangebracht worden. Indien gewenst kunnen de kasten geschilderd worden in een kleur die overeenkomt met de muur waartegen ze worden bevestigd. Per weg te nemen verblijfplaats dienen er vier van deze kasten opgehangen te worden.

- Er kunnen ook direct permanente voorzieningen worden gerealiseerd door het toepassen van inbouwkasten. Zie Figuur 6. Ook deze kasten moeten op tenminste drie meter hoogte worden aangebracht.
- De kasten moeten tenminste een even grote spreiding hebben als de verblijfplaatsen bij de te slopen school. Ze moeten tenminste zes maanden, vallende in de periode eind maart – eind oktober, voor de ingreep worden aangebracht.
- Voorafgaande aan de sloop van het schoolgebouw moeten er vleermuiswerende maatregelen getroffen worden. Daarmee is te voorkomen dat bij de sloop vleermuizen worden gedood. Deze maatregel moet worden uitgevoerd in overleg met een vleermuisdeskundige.
- Indien uitwendige kasten zijn toegepast dienen bij de nieuwbouw binnen het plangebied voorzieningen te worden getroffen die als permanente verblijfplaats door gewone dwergvleermuizen gebruikt kunnen worden, zoals een toegankelijke spouw.
- De hiervoor genoemde maatregelen moeten verder worden uitgewerkt in een ecologisch werkprotocol. Degenen die betrokken zijn bij de sloop van de school dienen van de inhoud van dit protocol op de hoogte te zijn en het protocol moet op het werkterrein aanwezig zijn.

Figuur 6.
Fledermausfasadenkasten mit
Blende van Hasselfeldt.

Zie het Kennisdocument Gewone Dwergvleermuis voor nadere voorwaarden. ***Onder die voorwaarden is aannemelijk dat overtredingen van de Wet natuurbescherming worden voorkomen en kan de ingreep zonder ontheffing van deze wet worden uitgevoerd.***

8.2.3 Beschermingsregime andere soorten

Soorten die onder dit beschermingsregime vallen komen niet voor binnen het plangebied of zijn door de Provincie Noord-Brabant vrijgesteld van de Wet natuurbescherming. Ten aanzien van deze soorten zijn geen vervolgstappen nodig.

8.3 Bescherming van houtopstanden

Omdat de ingreep plaatsvindt binnen de bebouwde kom houtopstanden is artikel 4.2. van de Wet natuurbescherming niet van toepassing. Mogelijk zijn voor het kappen van de bomen nog wel gemeentelijke en/of provinciale verordeningen van toepassing. Uw gemeente kan u hier verder over inlichten.

8.4 Belangrijkste aandachtspunten

Om na te gaan of de ingreep kan leiden tot overtreding van de Wet natuurbescherming, artikel 2.4, lid 1, dient voor de ingreep een Aeries berekening uitgevoerd te worden.

Bij de ingreep dient rekening gehouden te worden met de kans op aanwezigheid van broedende vogels. De sloopwerkzaamheden dienen in de periode begin september – eind januari uitgevoerd te worden of beplanting dient in die periode verwijderd te worden.

Bij de ingreep dient rekening gehouden te worden met aanwezigheid van vier zomer- en paarverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen. De ingreep moet daarom volgens de voorwaarden in het Kennisdocument Gewone Dwergvleermuis worden uitgevoerd. Ook moet een ecologisch werkprotocol worden opgesteld.

9. Bronnen

9.1 Literatuur

Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters & J.C. Buys (redactie) 2016. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. – Natuur van Nederland 12. Naturalis Biodiversity Center & EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden.

Brouwer, T., M. Dorenbosch, R. van Eekelen & J. Spier, 2010. Vissenatlas Noord-Brabant. Uitgeverij Profiel, Bedum.

Creemers, C.M. & J.C.W. van Delft, 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. KNNV Uitgeverij, Zeist.

Dietz, C., A. Kiefer, 2017. Veldgids Vleermuizen van Europa. Alle soorten van Europa. KNNV Uitgeverij, Zeist.

Floron, 2011. Nieuwe Atlas van de Nederlandse Flora. KNNV Uitgeverij, Zeist.

Limpens, H., J. Regelink & R. Koelman, 2011. Cursus vleermuizen en planologie. Cursusmap, Zoogdierverseniging.

BIJ12, 2017. Kennisdocument Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*, versie 1.0, 1 juli 2017, BIJ12, Utrecht.

9.2 Websites

www.netwerkgroenebureaus.nl/werken-aan-kwaliteit/soortinventarisatieprotocollen

www.ndff-ecogrid.nl

minez.nederlandsesoorten.nl/zoeken-naar-soort

www.ravon.nl

www.sovon.nl

www.telmeel.nl

www.verspreidingsatlas.nl

www.vlinderstichting.nl

www.zoogdierverseniging.nl

Bijlage 1. Foto-impressie plangebied

Figuur 7. Zicht op het schoolgebouw vanuit noordelijke richting.

Figuur 8. Aan de achterzijde van de school zijn hagen en speeltoestellen aanwezig.

Figuur 9. Aan de onder- en bovenzijde van ramen is plaatwerk aanwezig. Waar dit aansluit op metselwerk zijn er openingen waar vleermuizen binnen kunnen komen.

Figuur 10. Het schoolgebouw staat voor een groot deel leeg, en wordt anti-kraak bewoond.

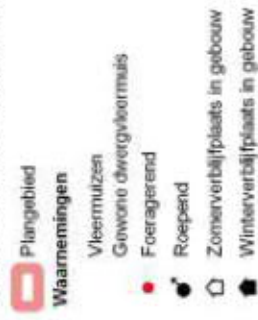
Figuur 11. Het dak van het gebouw is goed toegankelijk en wordt regelmatig betreden. Broedende vogels zijn daar zodoende niet te verwachten.

Figuur 12. De kruipruimte onder het gebouw is ook onderzocht tijdens de quickscan.

Bijlage 2. Waarnemingskaarten

KAART 1. Gewone dwergvleermuis

KAART 2. Overige vleermuizen

Plangebied

Waarnemingen

Vleermuizen

Laatvlieger

Foeragerend

Ruige dwergvleermuis

Foeragerend

Roze vleermuis

Foeragerend

Bijlage 3. Wet- en regelgeving

Wet natuurbescherming Algemeen

Op 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming in werking getreden. Deze wet is de Nederlandse implementatie van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn, aangevuld met nationale bepalingen. De Wet natuurbescherming vervangt de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet. De Wet natuurbescherming kent drie pijlers, namelijk:

- bescherming van Natura 2000-gebieden,
- bescherming van soorten,
- bescherming van houtopstanden.

Daarnaast is er een belangrijke plaats ingeruimd voor de zorgplicht (artikel 1.11). Vanuit deze zorgplicht moeten handelingen achterwege blijven waarvan men kan vermoeden zij nadelige gevolgen kunnen hebben voor beschermde gebieden of soorten.

In dit hoofdstuk volgt een eenvoudige weergave van de essentie van de Wet natuurbescherming, voor zover deze betrekking heeft op ruimtelijke ontwikkelingen en festiviteiten. Verbodsartikelen worden voor de leesbaarheid vereenvoudigd weergegeven. Raadpleeg voor de exacte formulering de wetstekst (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2016-34.html>).

Bescherming Natura 2000-gebieden

Vanuit de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn hebben de lidstaten de verplichting om speciale beschermingszones aan te wijzen. Deze speciale beschermingszones heten Natura 2000-gebieden. Elk Natura 2000-gebied heeft instandhoudingsdoelstellingen ten aanzien van:

- leefgebieden voor vogelsoorten, voor zover nodig voor de uitvoering van de Vogelrichtlijn, en/of
- natuurlijke habitats en de habitats van soorten, voor zover nodig voor de uitvoering van de Habitatrichtlijn.

Verboden (volgens artikel 2.7, lid 2) is elke activiteit (in de wet: project of handeling) zowel binnen als buiten een Natura 2000-gebied die, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen:

- de kwaliteit van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten in dat gebied kan verslechteren of,
- een significant verstorend effect kan hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen.

De activiteit kan alleen doorgang vinden als Gedeputeerde Staten van de provincie waarin de activiteit plaatsvindt een vergunning verlenen. Voor diverse werkzaamheden in nationaal belang (zoals werkzaamheden rond de hoofdspoorwegen) is de minister van Economische Zaken bevoegd gezag.

Bescherming van soorten

De Wet natuurbescherming kent drie beschermingsregimes:

- beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn,

- beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn,
- beschermingsregime andere soorten.

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Onder het beschermingsregime Vogelrichtlijn vallen alle van nature in Nederland in het wild levende vogels. Op basis van artikel 3.1 is het verboden om:

1. opzettelijk vogels te doden of te vangen;
2. opzettelijk vogelnesten, -rustplaatsen en -eieren te vernielen of te beschadigen of vogelnesten weg te nemen;
3. eieren van vogels te rapen en deze onder zich te hebben;
4. opzettelijk vogels te storen.

Het verbod om vogels opzettelijk te storen geldt niet wanneer dit niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de betreffende soort. Bij werkzaamheden in het broedseizoen kan het verlaten van nesten als gevolg van verstoring leiden tot het indirect doden van dieren of het aantasten van de functionaliteit van nesten en dus tot een overtreding van artikel 3.1, lid 1 en 2.

De vogelsoorten die jaar op jaar gebruik maken van hetzelfde nest zijn verdeeld over vier categorieën waarvan de nesten een jaarronde bescherming genieten. Ook is er een vijfde categorie van vogels waarvan een inventarisatie van de nesten gewenst kan zijn (zie Bijlage 4).

Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

Onder het beschermingsregime Habitatrichtlijn vallen

alle dieren uit:

- de Habitatrichtlijn, bijlage IV, onderdeel a,
- het Verdrag van Bern, bijlage II,
- het Verdrag van Bonn, bijlage I,

en alle planten uit:

- de Habitatrichtlijn, bijlage IV, onderdeel b,
- het Verdrag van Bern, bijlage I.

Volgend artikel 3.5 is het verboden om, voor zover het soorten betreft uit bovenstaande bijlagen:

1. opzettelijk dieren te doden of te vangen;
2. opzettelijk dieren te verstoren;
3. opzettelijk eieren van dieren te vernielen of te rapen;
4. voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen;

5. opzettelijk planten in hun natuurlijke verspreidingsgebied te plukken, te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

In de genoemde bijlagen van de verdragen van Bern en Bonn staan ook diverse vogelsoorten genoemd. Dit betekent dat voor deze soorten het (ver)storen ook verboden is wanneer dit geen effect heeft op de instandhouding van de betreffende soort.

Beschermingsregime andere soorten

Onder het 'beschermingsregime andere soorten' vallen een aantal soorten waarvoor er geen Europese verplichting ligt tot bescherming. Nederland geeft zo uitvoering aan de algemene verplichting van het Biodiversiteitsverdrag om de staat van instandhouding van dier- en plantensoorten te beschermen.

Volgens artikel 3.10. is het verboden om, voor zover het soorten uit deze lijst betreft:

1. opzettelijk dieren te doden of te vangen;
2. voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen;
3. opzettelijk planten in hun natuurlijke verspreidingsgebied te plukken, te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Onder dit beschermingsregime vallen ook een groot aantal zeer algemene zoogdieren en amfibieën. Een groot deel van deze algemene soorten zijn door de provincies en het ministerie van EZ voor ruimtelijke ontwikkelingen vrijgesteld van de Wet natuurbescherming (zie Bijlage 5).

Ontheffing en vrijstellingen

Ontheffingen worden verleend door de Minister van Economische zaken of Gedeputeerde Staten, en geven een initiatiefnemer de mogelijkheid om onder voorwaarden de wet te overtreden. Vrijstellingen worden gegeven door de Minister van Economische zaken of Provinciale Staten en beschrijven handelingen en situaties waarin de wet niet van toepassing is.

Ontheffing voor het overtreden van de verbodsbepalingen of het verkrijgen van een vrijstelling kan alleen wanneer er:

- geen andere bevredigende oplossing bestaat;
- geen negatief effect is op de staat van instandhouding van de soort;
- en er voldaan is aan de in de wet genoemde belangen (artikel 3.3, lid 4b, artikel 3.8, lid 5b en artikel 3.10, lid 2).

Voor het beschermingsregime overige soorten is het voldoende als er voldaan wordt aan een in de wet genoemd belang.

Bescherming van houtopstanden

Een houtopstand bestaat een oppervlakte van 10 are of meer, of bestaat uit een rijbeplanting van meer dan twintig bomen, gerekend over het totaal aantal rijen.

Volgens artikel 4.2 vallen buiten de bescherming houtopstanden:

- houtopstanden binnen door de gemeenteraad vastgestelde grenzen van de bebouwde kom houtopstanden;
- houtopstanden op erven of in tuinen en fruitbomen en windschermen om boomgaarden;
- naaldbomen bedoeld als kerstbomen en niet ouder dan twintig jaar en kweekgoed;
- uit populieren of wilgen bestaande wegbeplantingen, beplantingen langs waterwegen en eenrijige beplantingen langs landbouwgronden;
- het dunnen van een houtopstand;
- uit populieren, wilgen, essen of elzen bestaande beplantingen die zijn bedoeld voor de productie van houtige biomassa en die:
 - ten minste eens per tien jaar worden geoogst;
 - bestaan uit minstens tienduizend stoven per hectare per beplantingseenheid bestaande uit een aaneengesloten beplanting die niet wordt doorsneden door onbeplante stroken breder dan twee meter;
 - zijn aangelegd na 1 januari 2013.

Volgens artikel 4.2 is het verboden een houtopstand geheel of gedeeltelijk te vellen zonder daar melding van te doen bij Gedeputeerde Staten. Dit geldt niet voor het periodiek vellen van vriend- of hakhout. Binnen drie jaar moet het gevelde deel weer zijn herplant.

Vrijstellingen gelden er wanneer het vellen gebeurt middels een goedgekeurde gedragscode of de werkzaamheden voortvloeien uit instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden of nodig zijn voor aanleg en het onderhoud van brandgangen op natuurterreinen.

Natuurnetwerk Nederland

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN; voorheen Ecologische Hoofdstructuur (EHS)) bestaat uit planologisch beschermde gebieden die zijn aangewezen om ecologische verbindingen te realiseren tussen belangrijke natuurgebieden. Deze natuurgebieden en de verbindingen daartussen vormen samen een ecologisch netwerk. De wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN mogen niet door een ingreep worden aangetast. Alle (mogelijke) effecten van een voorgenomen ingreep moeten daarop dan ook worden getoetst. De provincie waarbinnen het plangebied valt geeft invulling aan het NNN en is daartoe het bevoegd gezag. Voor meer informatie over het NNN en het toetsingskader zie <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur-en-biodiversiteit/natuurnetwerk-nederland>.

Wet dieren

De Wet natuurbescherming kent geen verbod op het verwonden van dieren. Dit is namelijk al verboden in de Wet dieren. Volgens artikel 2.1 van de Wet dieren, eerste lid, is het namelijk verboden om:

- zonder redelijk doel of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zodanig doel toelaatbaar is, bij een dier pijn of letsel te veroorzaken dan wel de gezondheid of het welzijn van het dier te benadelen.

De Wet dieren kent een ontheffingsmogelijkheid, maar alleen als het belang van het welzijn van dieren zich er niet tegen verzet. Een ontheffing is niet nodig wanneer vaststaat dat het mogelijk verwonden van dieren een 'redelijk doel' dient, of 'noodzakelijk' is. In deze rapportage wordt niet getoetst aan de Wet dieren.

Bijlage 4. Vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten

Het Ministerie van LNV (nu: EZ) heeft in augustus 2009 de lijst met vogelsoorten waarvan de nesten het hele jaar door beschermd zijn aangepast. Met ingang van 26 augustus 2009 geldt een jaarronde bescherming van nestplaatsen van de soorten van categorie 1-4. Voor de soorten van categorie 5 is een inventarisatie gewenst.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Categorie
steenuil	<i>Athene noctua</i>	1
gierzwaluw	<i>Apus apus</i>	2
huismus	<i>Passer domesticus</i>	2
roek	<i>Corvus frugilegus</i>	2
grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>	3
kerkuil	<i>Tyto alba</i>	3
oehoe	<i>Bubo bubo</i>	3
ooievaar	<i>Ciconia ciconia</i>	3
slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i>	3
boomvalk	<i>Falco subbuteo</i>	4
buizerd	<i>Buteo buteo</i>	4
havik	<i>Accipiter gentilis</i>	4
ransuil	<i>Asio otus</i>	4
sperwer	<i>Accipiter nisus</i>	4
wespendief	<i>Pernis apivorus</i>	4
zwarte wouw	<i>Milvus migrans</i>	4
blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>	5
boerenwaluw	<i>Hirundo rustica</i>	5
bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>	5
boomklever	<i>Sitta europaea</i>	5
boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>	5
bosuil	<i>Strix aluco</i>	5
brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>	5
draaihals	<i>Jynx torquilla</i>	5
eidereend	<i>Somateria mollissima</i>	5
ekster	<i>Pica pica</i>	5
gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	5
glanskop	<i>Parus palustris</i>	5
grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>	5
groene specht	<i>Picus viridis</i>	5
grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i>	5
hop	<i>Upupa epops</i>	5
huiswaluw	<i>Delichon urbicum</i>	5
ijsvogel	<i>Alcedo atthis</i>	5

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Categorie
kleine bonte specht	<i>Dendrocopos minor</i>	5
kleine vliegenvanger	<i>Ficedula parva</i>	5
koolmees	<i>Parus major</i>	5
kortsnavelboomkruiper	<i>Certhia familiaris macrodactyla</i>	5
oeverzwaluw	<i>Riparia riparia</i>	5
pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>	5
raaf	<i>Corvus corax</i>	5
ruigpootuil	<i>Aegolius funereus</i>	5
spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>	5
tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>	5
torenavalk	<i>Falco tinnunculus</i>	5
zeearend	<i>Haliaeetus albicilla</i>	5
zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>	5
zwarte mees	<i>Periparus ater</i>	5
zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>	5
zwarte specht	<i>Dryocopus martius</i>	5

Bijlage 5. Vrijstelling per provincie

De volgende soorten zijn voor ruimtelijke ingrepen door de Provincie Noord-Brabant vrijgesteld van de Wet natuurbescherming:

Amfibieën

- bruine kikker (*Rana temporaria*)
- gewone pad (*Bufo bufo*)
- kleine watersalamander (*Lissotriton vulgaris*)
- meerkikker (*Rana ridibunda*)
- middelste groene kikker/bastaardkikker (*Pelophylax kl. esculentus*)

Zoogdieren

- aardmuis (*Microtus agrestis*)
- bosmuis (*Apodemus sylvaticus*)
- dwergmuis (*Micromys minutus*)
- dwergspitsmuis (*Sorex minutus*)
- egel (*Erinaceus europeus*)
- gewone bosspitsmuis (*Sorex araneus*)
- haas (*Lepus europeus*)
- huisspitsmuis (*Crocidura russula*)
- ondergrondse woelmuis (*Microtus subterraneus*)
- ree (*Capreolus capreolus*)
- rosse woelmuis (*Myodes glareolus*)
- tweekleurige bosspitsmuis (*Sorex coronatus*)
- veldmuis (*Microtus arvalis*)
- woelrat (*Arvicola terrestris*)
- vos (*Vulpes vulpes*)
- konijn (*Oryctolagus cuniculus*)